

Територіальна організація рекреаційного господарства України та напрями її удосконалення

НАУКОВА ЗАПИСКА.

I. Актуальність дослідження.

Необхідність дослідження територіальної організації рекреаційного господарства в Україні та її регіонах обумовлюється наступними аспектами: проголошенням туризму, який є складовою рекреаційної сфери, одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури (Закон України “Про туризм”); неоднозначністю економічних, соціально-культурних, екологічних та інших наслідків рекреаційної діяльності, що впливають на соціум, економіку та природу країни та її регіонів; необґрунтованими територіальними диспропорціями в умовах і рівнях рекреаційного обслуговування українського населення та існуванням в окремих регіонах невикористаних можливостей щодо забезпечення пропорційного розвитку рекреаційного господарства країни; неефективним використанням рекреаційних ресурсів; загостренням рекреаційних потреб населення; необхідністю створення додаткових робочих місць і т.д. Окрім того, рекреаційна сфера причетна до відтворення здоров’я нації, стан якого на даному етапі Міністерством охорони здоров’я України визнається як кризовий.

II. Проблеми розвитку рекреаційної сфери.

Функціонування рекреаційного господарства в Україні супроводжується рядом проблем організаційного і функціонального характеру, від успішного вирішення яких залежить його подальше становлення та розвиток. В ході дослідження було виявлено, що перешкодою ефективному функціонуванню національного рекреаційного господарства є наступні чинники.

Організаційного характеру.

1. Офіційна невизнаність рекреаційного господарства як галузі національної економіки, а рекреаційної діяльності як одного з видів економічної діяльності. Те саме стосується його складових: туристичної індустрії та туристичної діяльності. Таке становище не лише утруднює наукові пошуки та моніторинг у даній сфері, що, в першу чергу, зумовлене відсутністю належного статистичного забезпечення даних видів діяльності, але й ускладнює процеси взаємодії між окремими його секторами та органами управління, що є перешкодою на шляху його ефективного розвитку та функціонування.

2. Відсутність єдиного органу виконавчої влади, якому б підпорядковувалася рекреаційна діяльність (наразі різними її сферами опікуються Міністерство культури і туризму, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства), а також часта зміна та реорганізація галузевого органу виконавчої влади, який регулює розвиток туризму, є перешкодою послідовній реалізації несуперечливої продуманої регіональної та державної політики в рекреаційній сфері.

3. Відсутність сучасного кадастру рекреаційних ресурсів як природного, так і антропогенного походження, що ускладнює адекватне уявлення про їх масштаби, слугує їх нераціональному використанню.

4. Недосконалість нормативно-правового забезпечення рекреаційної діяльності, що потребує доопрацювання в таких напрямках:

- визначення компетенцій та меж відповідальності органів управління та суб'єктів рекреаційної господарської діяльності;
- регулювання відносин між суб'єктами господарської діяльності щодо користування земельними ділянками рекреаційних зон;
- упорядкування відносин власності;
- визначення порядку освоєння і розвитку рекреаційних ресурсів, їх охорони;
- регулювання відносин між суб'єктами рекреаційної діяльності;

- розробка стандартів якості і безпеки рекреаційних послуг, кваліфікації працівників рекреаційної сфери;
- удосконалення умов та процедури ліцензування і сертифікації суб'єктів рекреаційної господарської діяльності;
- розвиток міжнародних відносин у галузі туризму;
- розробка механізму регулювання і здійснення державного контролю;
- перегляд механізмів податкового, валютного, митного, прикордонного, фінансового регулювання;
- введення єдиної уніфікованої згідно міжнародних стандартів системи обліку та статистичної звітності у сфері рекреаційної діяльності;
- окреслення напрямів державної інвестиційної політики тощо

Функціонального характеру.

1. Зношена матеріально-технічна база та не досить розвинена рекреаційна та транспортна інфраструктура, що чинить відчутний вплив на якість надаваних рекреаційних послуг.
2. Недостатньо різноманітний асортимент рекреаційних послуг, їх невідповідність європейським стандартам якості.
3. Висока собівартість рекреаційних послуг (наприклад, у деяких підприємств санаторно-курортного господарства даний показник становить більш ніж 85% доходу від реалізації послуг).
4. Збереження залишкового принципу фінансування розвитку рекреаційної діяльності та брак інвестиційних ресурсів, що спрямовуються в рекреаційну сферу.
5. Високий податковий тиск на суб'єкти рекреаційної діяльності, що має значення для стимулювання участі підприємців-представників малого і середнього бізнесу в рекреаційній господарській діяльності.
6. Незадовільний рівень інформованості потенційних споживачів рекреаційних послуг та інвесторів про рекреаційні можливості регіонів країни.
7. Низький рівень платоспроможного попиту з боку основної маси населення, що впливає на загальний рівень споживання рекреаційних послуг (у

2004 р. частка послуг, реалізованих турагентствами та бюро подорожей, у загальному обсязі реалізованих послуг становила 1,08%, сферою відпочинку та розваг – 2,77%, готелями та ресторанами – 1,7%).

8. Складна екологічна ситуація в окремих регіонах країни.
9. Спад атрактивності рекреаційних ресурсів природного й антропогенного походження внаслідок нерационального їх використання та організації недостатньо ефективних заходів з їх охорони.
10. Брак підприємницької ініціативи в рекреаційній сфері.
11. Зорієнтованість туристичної індустрії України на розвиток виїзного туризму.
12. Недостатність розвитку внутрішнього туризму, а також дитячого, молодіжного, сімейного та інших видів відпочинку, альтернативних видів туризму.

III. Пропозиції щодо подолання проблем функціонування рекреаційного господарства України.

1. Визнання рекреаційної господарської діяльності одним із видів економічної діяльності.
2. Інституційне забезпечення розвитку сфери шляхом створення постійно діючого органу виконавчої влади, який би опікувався розвитком рекреації в Україні.
3. Удосконалення її статистичного забезпечення: збір та надання інформації щодо економічних характеристик розвитку рекреаційної сфери та її складових (туристичної індустрії, санаторно-курортного господарства, культурно-розважального та спортивно-оздоровчого секторів).
4. Створення кадастру рекреаційних ресурсів держави та надання їм спеціального статусу.
5. Розмежування прав власності на рекреаційні ресурси між державою і суб'єктами рекреаційної господарської діяльності із обов'язковим закріпленням за першою права на володіння, розпорядження та передачу рекреаційних

ресурсів, контролю за їх цільовим використанням, безпечністю та нешкідливістю технологій та способів їх експлуатації. Суб'єктам рекреаційної господарської діяльності повинно бути залишено право на використання рекреаційних ресурсів, управління (в обмежених рамках) та на прибуток. Такий розподіл сприятиме вирішенню завдання забезпечення рівного доступу різних верств населення до рекреаційних ресурсів та збереження мотивації до праці з боку суб'єктів рекреаційної господарської діяльності.

6. Введення в практику рекреаційного господарювання рекреаційної ренти, яка може бути додатковим джерелом надходження коштів у галузь.

7. Розробка системи сучасних стандартів рекреаційних послуг та врахування їх при ліцензуванні підприємств рекреаційного господарства.

8. Створення єдиної системи інформування щодо рекреаційного потенціалу регіонів України, суб'єктів рекреаційної господарської діяльності, що діють на ринках рекреаційних послуг, рекреаційні послуги, що вони надають, її популяризація серед населення.

9. Зменшення податкового тиску шляхом надання пільг рекреаційним підприємствам на право використання місцевої символіки, введення регіональних пільг на податок за рекламу рекреаційних підприємств, встановлення "плаваючих" ставок податків, диференціації в залежності від спеціалізації, соціальної значущості, розміру та місця розташування рекреаційного підприємства, збільшення прозорості системи нарахувань і сплати податків, розширення переліку критеріїв, що дозволяють підприємству перейти на спрощену систему оподаткування.

10. Приділення уваги розвитку альтернативних видів туризму (екологічного, сільського та агрорекреаційного, культурно-пізнавального, промисельного, спортивно-оздоровчого та релігійного), що сприятиме вирішенню ряду проблем: залучення до рекреаційного використання досі незадіяних ресурсів регіонів України, а до участі в рекреаційній господарській діяльності – малого і середнього бізнесу; створення додаткових робочих місць; урізноманітнення асортименту рекреаційних послуг; раціонального використання рекреаційних

ресурсів; надходження коштів від розвитку даних видів туризму до місцевих бюджетів; стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, насамперед, депресивних територій; освоєння нових ніш на як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках рекреаційних послуг.

11. Визначення правових засад використання ресурсів особистого селянського господарства для організації рекреаційної господарської діяльності в галузі сільського та екологічного туризму.

12. Розвиток рекреаційної інфраструктури вздовж транспортних коридорів, що проходять територією України, залучення до рекреаційного процесу відповідного потенціалу населених пунктів, що знаходяться поблизу великих транспортних мереж, що сприятиме розвитку в'їзного туризму та поліпшенню транспортної доступності осередків туристичної діяльності.

13. Стимулювання інвестиційної та маркетингової діяльності в галузі.

14. Мінімізація негативного впливу рекреаційного господарства та відпочиваючих на природне середовище і його компоненти, чому сприятиме проведення в країні та регіонах заходів у наступних напрямках.

- **Наука:** розробка стратегії сталого розвитку рекреаційних територій; проведення комплексних (екологічних, географічних, біологічних, економічних, соціологічних) наукових досліджень територій щодо можливостей і наслідків розвитку на них рекреаційної діяльності: вивчення особливостей територій щодо резервування рекреаційних ділянок, дослідження їх екологічної стійкості до впливу зовнішніх чинників, можливостей розвитку на них окремих видів рекреаційної діяльності, визначення її масштабів, розробка економічного механізму використання частки доходів від розвитку рекреаційної діяльності для охорони навколишнього середовища.
- **Освіта, виховання та агітація:** екологічна освіта суб'єктів рекреаційної діяльності; пропаганда здорового способу життя у екологічно чистому середовищі; виховання почуття особистої відповідальності за стан довкілля, культури поведінки в природі.

- **Техніка і технології:** розробка та використання безпечних в екологічному відношенні технологій виробництва рекреаційних послуг, утилізації відходів; удосконалення технологій природоохоронної та природовідновлювальної діяльності на рекреаційних територіях; використання на територіях відпочинку екологічно безпечних видів транспорту.
- **Організація і управління:** моніторинг санітарного стану рекреаційних територій, обладнання та благоустрій рекреаційних територій; організація видалення та утилізації сміття; введення штрафних санкцій щодо порушників встановлених санітарно-екологічних норм організації та проведення рекреаційної діяльності, координація раціонального розміщення об'єктів рекреаційного господарства.

Виконавець: м.н.с. Кравченко Н.О.